

Työllisyysuhde 75 prosenttiin

PEKKA PARKKINEN

Vuonna 2002 Suomessa teki työvoimatutkimuksen (Työvoimatilasto ..., 2003) mukaan töitä 2,37 miljoonaa henkeä. Synkimpänä työttömyysvuonna 1994 työllistä työvoimaa oli vain 2,05 miljoonaa henkeä, mutta ennen lamaa vuonna 1990 peräti 2,5 miljoonaa henkeä (kuvio 1). Työministeriön rekistereissä oli vielä viime vuonna keskimäärin 292 000 työtöntä työnhakijaa, kun ennen lamaa heitä oli alle satatuhatta.

Työllisiä on huomattavasti vähemmän ja työttömiä peräti 200 000 henkeä enemmän kuin ennen lamaa. Tältä pohjalta pääministeri Paavo Lipponen asetti viime syksynä valtiosihteerin Raimo Sailaksen johtaman työllisyystyöryhmän. Sen tehtävänä oli maaliskuun 2003 loppuun mennessä esittää sellaiset ”talous- ja työvoimapolitiittiset linjaukset, joiden turvin Suomen työllisyysaste voidaan nostaa 75 prosenttiin sekä laskea työttömyysaste alle viiteen prosenttiin” (Työllisyystyöryhmän ..., 2003).

Tällainen työllisyystavoite näyttää tätä artikkelia helmikuussa 2003 laadittaessa ylioptimistiselta. Jos 15–64-vuotiaista työkäisistä olisi 75 prosenttia töissä, niin työkäisiä työllisiä olisi vuonna 2002 ollut 2,61 miljoonaa henkeä (kuvio 1). Kun tähän lisätään työvoimatutkimuksen tilastojen mukaisesti työtä tekevät 65 vuotta täyttäneet, saadaan työryhmän tavoitetyöllisten lukumääräksi yhteensä liki 2,63 miljoonaa henkeä. Tämä on neljännesmiljoona henkeä enemmän kuin työllisten todellinen lukumäärä viime vuonna.

Sailaksen ryhmän työllisyystavoitteen saavuttaminen vaikeutuu entisestään, kun nykyisen väestön suurimmat ikäluokat lähestyvät 65 vuoden ikää. Lähivuosina parhaassa työiässä olevien määrä vähenee, mutta varhaiseläkeikäisten määrä lisääntyy niin paljon, että työkäinen väestö kasvaa aina vuosikymmenen vaihteeseen saakka. Varhaiseläkeikäisten työllisyysasteet ovat muun muassa työkyvyttömyyden takia erittäin alaiset. Viime

vuonna esimerkiksi 64-vuotiaista oli töissä enää 14 prosenttia, 59-vuotiaista puolet, mutta 35–44-vuotiaista keskimäärin 84 prosenttia (kuvio 2).

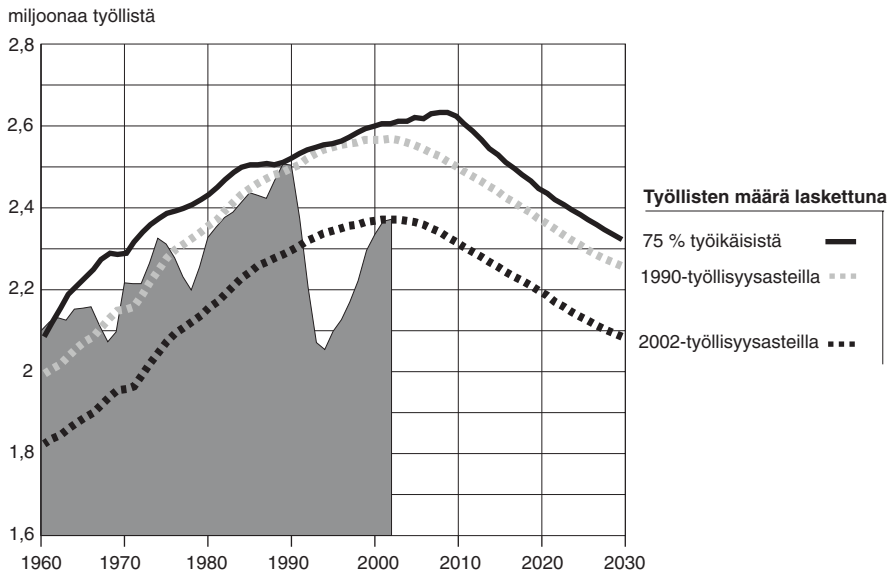
Vuonna 1990 ikäryhmittäiset työllisyysasteet olivat kuvion 2 mukaan keskimäärin selvästi korkeammat kuin viime vuonna. Ennen suurta lamaa parhaassa työiässä olevista kävi 90 prosenttia töissä. Myös nuorten työllisyysasteet olivat huomattavasti korkeammat kuin viime vuonna. Vain varhaiseläkeikäisten työssä käynti on nyt yhtä yleistä kuin ennen lamaa – nähtävästi osa-aikaeläkejärjestelmän yleistymisen ansiosta. Työllisyysasteet nimittäin lasketaan työvoimatutkimuksen tilastoista, joissa työlliseksi pääsee tunnin viikossa ansiotyötä tekevä.

Vuonna 2002 Suomessa olisi ollut 2,57 miljoonaa työllistä, jos ikäryhmittäiset työllisyysasteet olisivat olleet keskimäärin yhtä korkeat kuin vuonna 1990. Työllisten todelliseen lukumäärään verrattuna maassamme on siten 200 000 henkilön työvoimareservit.

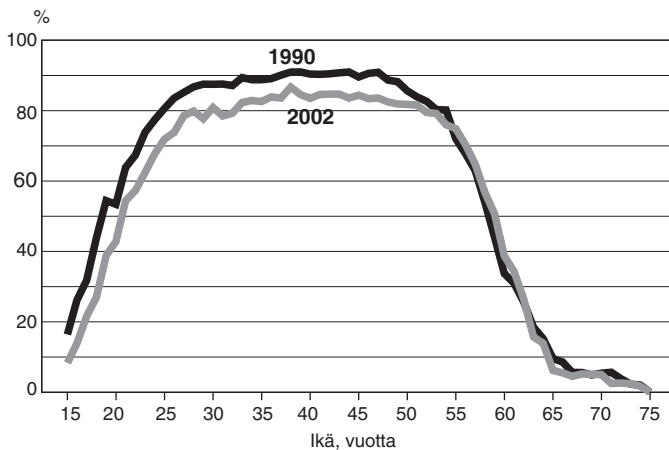
Vuoden 1990 työllisyysasteilla laskettuna kokonaistyövoima oli suurimmillaan jo vuonna 2001. Muuttumattomilla työllisyysasteilla mitattu kokonaistyövoiman määrä vähenee tulevaisuudessa jatkuvasti, jos väestö kehittyy virallisluonteisen väestöennusteen (Väestöennuste ..., 2001) tavoin.

Myös vuoden 2002 ikäryhmittäisillä työllisyysasteilla laskettuna kokonaistyövoima oli suurimmillaan jo vuonna 2001. Kokonaistyövoima supistuu sadallatuhannella kymmenessä vuodessa ja kolmellasadallatuhannella 30 vuodessa, elleivät keskimääräiset työllisyysasteet muutu. Suomi on jo nyt – eikä vasta muutaman vuoden kuluttua – vähenevän kokonaistyövoiman kansakunta. Tästäkin syystä on erittäin tärkeää saada kotimaiset työvoimareservit työllistettyä eli kapulakielellä ilmaistuna ikäryhmittäiset työllisyysasteet korkeammiksi.

Kuvio 1. Työllisten lukumäärä vuosina 1960–2002 ja laskelmia vuoteen 2030, miljoonaa työllistä

Kuvio 2. Työllisyysasteet yksivuotisin ikäryhmin vuosina 1990 ja 2002, %

On todella mielenkiintoista nähdä, millaisin toimenpitein työllisyysviisat kuvittelevat saavansa töihin peräti 75 prosenttia 15–64-vuotiaista työkäisistä. Ei edes 1960-luvun alkuvuosien maatalousyhteiskunnassa ollut 75 prosenttia työkäisistä töissä, vaikka koulutusajat olivat tuolloin olennaisesti lyhyemmät ja työttömyys huomattavasti vähäisempää kuin nyt. Eläkkeellekin lähdettiin tuohon aikaan vanhempana kuin nyt, vaikka 60-vuotiaan elinajanodote oli melkein kuusi vuotta nykyistä lyhyempi.

Jos naisten ja miesten työllisyysasteet olisivat

ikäryhmittäin yhtä suuret, kuin ne ovat olleet samanikäisillä korkeimmillaan vuodesta 1980 lähtien, niin silloin työkäisistä olisi ollut 75 prosenttia töissä mutta silloinkin vain vuosina 1985–2002. Näinkin korkeilla ikäryhmittäisillä työllisyysasteilla laskettuna 15–64-vuotiaista työkäisistä ei enää tulevaisuudessa olisi 75 prosenttia työssä. Sailaksen työllisyystyöryhmän tavoite nimittäin vaikeutuu lähitulevaisuudessa tuntuvasti, kun työkäiset suuret ikäluokat vanhenevat yhä alempien työllisyysasteiden ikään.

Nuortenkaan työllisyysasteiden nostaminen

koulutusta tehostamalla ei ole kovin helposti toteutettavissa. Jo nykyisin päätoimisista opiskelijoista yli satatuhatta kuuluu työlliseen työvoimaan (Opiskelijoiden ..., 2003). Opiskelijoiden työllisyysasteen merkittävä nostaminen voi siksi olla hankalaa. Ei ole helppoa myöskään vähentää sappattivuotia ylioppilaaksi tulon jälkeen, sillä rikkaassa maassa vanhemmilla on kyllä varaa kustantaa lapsilleen rillutteluvuosia koulun jälkeen.

Eläkeikäisten työssä käynnin ansiosta Suomes-
sa oli 40 vuotta sitten työllistä työvoimaa yli 75 prosenttia työikäisestä väestöstä (kuvio 1). Maatalousyhteiskunnassa oli runsaasti töitä reingeille, piioille ja muulle kouluttamattomalle väestölle. Tuohon aikaan työkykyiset jatkoivat työntekoa kuolemaansa saakka, sillä yksityisellä sektorilla ei edes ollut kattavaa työeläkejärjestelmää.

Jostakin syystä Sailaksen työllisyystyöryhmän toimeksiannossa ja väliraportissa (Työllisyystyöryhmän ..., 2003) ei lainkaan käsitellä 65 vuotta täyttäneiden työssä käyntiä. Näin siitähin huolimatta, että yksityisen sektorin uudessa työeläkejärjestelmässä suomalaisia vahvasti kannustetaan jatkamaan työelämässä 68 vuoden ikään saakka. Hyväkuntoisista eläkeikäisistä nykyistä useampi saattaa tulevaisuudessa jatkaa ainakin mukavissa ammateissa, joita on yhä enemmän tarjolla.

Viime vuoden työvoimatutkimuksen mukaan työlliseen työvoimaan kuului 18 200 eläkeikäistä. Jos tämänikäisten työllisyysasteet eivät muutu,

niin suurten ikäluokkien ansiosta ensi vuosikymmenen lopulla eläkeikäisiä työllisiä on jo 30 000 henkeä. Mikäli tuohon mennessä eläkeikäisten työllisyysasteet palautuisivat ennen lamaa vallinneelle tasolle, niin tuolloin työllisessä työvoimassa olisi yhteensä yli 40 000 eläkeikäistä. Eläkelainsäädännön uudistajista useat uskovat, että tulevaisuudessa ansiotyötä tekee vieläkin useampi 65 vuotta täyttänyt, sillä elinajan jatkuvasti pidentyessä eläkeikäisistä yhä useampi on työkuuntoinen.

Työllisyysasteen nostaminen 75 prosenttiin tuntuu mahdottomalta tavoitteelta ainakin siihen saakka, kunnes työryhmän toimenpide-ehdotukset on julkaistu. Sitä vastoin työllisyysasteen nostaminen 75 prosenttiin saattaa joskus onnistua. Työllisyysasteella tarkoitetaan työikäisten ja eläkeikäisten eli kaikkien työllisten lukumäärän suhdetta 15–64-vuotiaaseen työikäiseen väestöön.

Viimeksi ennen lamaa työllisyysaste kävi Suomessa lähellä 75:tä prosenttia, kuten kuvioista 1 on todettavissa. Näin korkea työllisyysaste ei ole yleinen muissakaan maissa. Niinpä OECD:n 30 jäsenmaasta vain Islannissa, Norjassa, Tanskassa ja Sveitsissä se oli viime vuonna yli 75 prosenttia. Meillä työllisyysaste jäi 68 prosenttiin. Uudelle hallitukselle on aivan riittävästi haastetta, jos se aikoo nostaa työllisyysasteen 75 prosenttiin parantamalla myös 65 vuotta täyttäneiden työssä käynnin mahdollisuuksia.

KIRJALLISUUS

OPISKELIJOIDEN TYÖTTÖMYYS JA TYÖLLISYYS Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan. Tilastokeskus 2003. (http://tilastokeskus.fi/tk/el/tyomarkkinat_2003_opiskelijat.pdf)

TYÖLLISYYSTYÖRYHMÄN VÄLIRAPORTTI. Valtioneuvos-

ton kanslian julkaisusarja 2003/2

TYÖVOIMATILASTO 2002, vuosikatsaus, ennakkotieto- ja Työmarkkinat 2003: 3. Helsinki: Tilastokeskus, 2003

VÄESTÖENNUSTE KUNNITTAIN 2001–2030. Väestö 2001: 11. Helsinki: Tilastokeskus, 2001.